

Георги Дракалиев / Georgi Drakaliev

**ТЪРЖЕСТВЕНИ И КУЛТУРНИ СЪБИТИЯ,
ОРГАНИЗИРАНИ ОТ БУРГАСКАТА ГРАДСКА
ОБЩИНА В ПЕРИОДА 1878–1912 г.**

**Solemn and Cultural Events Organized by
the Burgas City Municipality in the Period 1878–1912**

Abstract: Life in the newly liberated Bulgarian lands at the end of the 19th century was difficult and did not offer many opportunities for cultural events, and the funds available to the local government barely covered the most pressing needs of the city. Therefore, cultural events most often consisted of organizing citywide celebrations on various occasions, including the celebration of anniversaries of important events, religious holidays, welcoming higher persons, called in the protocols of the City Council “high guests” and others. There were also other cultural events for entertainment or education of the citizens, but they were the work of private troupes or artists and the municipality even made a profit from them. At the end of the 19th century, it was impossible to talk about a real cultural life in Burgas, in the full sense of the word. The population of the city was small in number, and it had other, much more important problems related to its survival and nutrition. Therefore, the citizens and guests of the city were happy to join the few celebrations held by the municipality.

Keywords: Burgas, cultural life, celebrations, Burgas municipality.

Животът в новоосвободените български земи в края на XIX в. е труден и не предлага много възможности за осъществяване на културни събития, а и средствата, с които разполага местната власт, едва покриват най-належащите нужди на града. Ето защо културните събития най-често се състоят в организирането на общоградски тържества по различни поводи, включително и за отбелязване на годишнини от важни събития, религиозни празници, посрещане на височайши особи, наричани в протоколите на градския съвет „високи гости“ и др.

Не липсват и други прояви от културно естество, за развлечение или просвещение на гражданите, но те са дело на частни трупи или артисти и от тях общината дори извлича печалба. Това разбираме още от първия съставен бюджет на Бургас, този за 1879 г., в който са предвидени приходи от „театрални, музикални и др. подобни прояви“ в размер на 3000 зл. франка¹.

Първото посрещане на „висок гост“ се случва още в периода на Временното руско управление, през месец май 1879 г., когато в Бургас идва на посещение ген. Скобелев, а за това научаваме от преписка между градското управление и окръжния и полицейския началници. Генералът е настанен в голямата Боналова градина, в западната част на Бургас, собственост на италианския консул Жозеф Бонал, в която има парк, жилища и стопанство. На 28 май той се среща с група видни граждани на Бургас – Й. Воденичаров, Я. Русалиев, Ив. Йовчев, Чернев, Каракостов, Шивачев, Нейчев и Н. Камбуров. По време на разговора и тържествения банкет, организиран от общинското управление, е обсъждано бъдещото устройство на Източна Румелия².

На заседание на Бургаския съвет от 23 януари 1881 г. неговите членове единодушно гласуват да се отбележи годишнината от Освобождението на града с „бляскаво“ тържество. Те решават първо да се отслужи молебен в българската църква, а после в залата на българското училище да има „трапеза със закуски и питиета“. Вечерта в същата зала да се организира бал, като средствата за празненството да се отпуснат от градската каса³. На същото заседание е взето решение всички годишнини да бъдат отбелязвани тържествено и занапред, и това решение се спазва редовно.

В началото на август 1882 г. на посещение в Бургас пристига главният управител на Източна Румелия – княз Алеко Богориди. По този повод на заседанието си от 3 август 1882 г. съветниците вземат решение на входа на града (на Айтоския път – дн. ул. „Стефан Стамболов“) да се изгради триумфална арка, окичена със зеленина. Губернаторът да се настани в дома на префекта и директора на правосъдието Дечев, а средствата за настаняването и храната да се заплащат от градската каса. За вечерта е предвидена заря, а в деня на заминаването – угощение на голямата скеля, в присъствието на съветниците и висшите чиновници, пристигнали с губернатора⁴.

В началото на май 1883 г. Бургаската градска община организира тържествен молебен по случай коронацията на руския император Александър III, който две години по-рано наследява на трона баща си Александър II, наричан „Цар Освободител“⁵.

На 25 януари 1884 г. отново с тържествен молебен е отбелязана годишнината от Освобождението на града от османска власт, като средствата за това се взимат от резервния фонд на бюджета⁶.

През тази година общинският съвет въвежда тарифи за представления и използване на музика. Ако съставът на трупата е по-малко от 5 души, таксата ѝ на вечер е 10 лв., а ако е повече – 20 лв. Ако в едно заведение има музика и труппа от „арфянки“ (танцуващи и пеещи жени), месечната им такса е 100 лв., а ако няма е 30 лв. Ако се използва латерна или гайда се плащат 10 лв. Трупите са освободени от такси само когато представленията им са с благотворителна цел за училищата⁷.

На 11 януари 1886 г., веднага след нормализиране на дейността на местната власт, разстроена от събитията около Сръбско-българската война, е от-

служена панихида за падналите войници в нея. По-късно градските общински съветници организират тържествено изпращане на френския консул, а през ноември и честване на годишнина от победата при Сливница⁸.

След абдикацията на княз Александър Батенберг Княжество България се управлява от регентски съвет в състав Стефан Стамболов, Георги Живков и Сава Муткуров. Георги Живков обикаля страната, за да получи по-точна представа за политическите разногласия и в края на януари 1887 г. посещава Бургас, а общинският съвет отпуска на кмета 100 лв. за посрещането на госта⁹. През април същата година с кораб пристига на посещение министър-председателят Васил Радославов. Градските съветници решават да го посрещнат на пристанището, заедно с много граждани, а за разноски са предвидени 100-150 лв., но в крайна сметка са похарчени цели 400 лв.¹⁰

След избора на Фердинанд Саксбургготски за български княз окръжният управител на Бургас призовава всички граждани, „без разлика на вяра и народност“, да участват в организираното по този повод тържество. На 3 август председателят на градския съвет изпраща поздравителна телеграма до новоизбрания български владетел от името на бургаските граждани¹¹, а градските съветници отпускат средства за закупуване на сабя за новия български княз¹².

С възкачването на българския престол княз Фердинанд I започва веднага обиколка на страната. Едно от първите му посещения е в Бургас и на заседанието на градския съвет на 30 юли се обсъжда тържественото му посрещане, за което са отпуснати 500 лв.¹³, като е взето и решение да се построи специална триумфална врата¹⁴.

През следващата година князът посещава на няколко пъти Бургас. На 21 юни 1888 г. окръжният управител изпраща писмо № 6162, с което уведомява общинското управление, че на 29 юни князът ще посети Бургас с голяма свита, а в групата ще присъства и майка му княгиня Клементина. На 24 юни на извънредно заседание е взето решение да се вземе кредит от 2000 лв. за покриване на необходимите разходи и е избрана комисия от 4 души и кмета, която да се погрижи за посрещането на гостите¹⁵. Когато комисията се отчита след тяхното заминаване, се оказва, че са изразходени 3 834,80 лв. и още 149,80 лв. за почистване на града, като за всички изхарчени средства са представени документи¹⁶. Отделно окръжният управител изпраща писмо до канцеларията на Н. Ц. Височество с искане да му се изплатят 80 лв., похарчени за изпращането на файтона на княза от Бургас до Ямбол¹⁷.

Няколко месеца по-късно, на 30 септември, княз Фердинанд отново е на посещение в Бургас с голяма свита, в която влизат княгиня Клементина и министър-председателят Стефан Стамболов. Средствата, предвидени в бюджета за посрещане на гости, обаче вече са изчерпани и градският съвет гласува необходимата сума да се вземе от вече изтегления кредит за построяване на хранилище за леснозапалими вещества. Назначена е тричленна комисия в състав Димитър Йорданов, Продан Киряков и Ненко Попов, която заедно с

кмета Иван Цанков да следи за направените разходи¹⁸. След заминаването на „високите гости“ на съвета е представена сметка за извършените разходи в размер на 1 188,50 лв. за посрещането и 167,80 лв. за почистване на града след това¹⁹. През април 1889 г. княз Фердинанд отново посещава Бургас по повод полагането на основите на ж. п. линията Бургас – Ямбол и пак е посрещнат тържествено²⁰.

През 1892 г. във връзка с предстоящо преминаване на министър-председателя Стефан Стамболов през града Бургаският общински съвет взема решение да му организира „особено“ посрещане, за което отново са отпуснати пари²¹. В началото на следващата 1893 г. съветниците гласуват средства за провеждане на молебен в чест на рождения ден на княз Фердинанд, а също и решават да се подготвят предварително за посрещането му, тъй като смятат, че след венчавката на княза с Мария-Луиза Бурбон-Пармска височайшата двойка може да посети Бургас. Поради това е избрана комисия в състав К. Тинтеров, Т. Минков, В. Панайотов, Ив. Кираджиев, З. Мерджанов и Т. Жечков, която „със съдействието на градския инженер и други по-опитни лица да подготви всичко необходимо за украсяването на града, както ще подобава в такъв случай“, и за това са отпуснати 10 000 лв.²² В края на май отново се очаква посещение от княза и отново има предварителна подготовка, като е решено той да бъде посрещнат с табла с хляб и сол, а тя да е направена от чисто сребро и да има яйцевидна форма с тегло около 2,600 кг. В средата ѝ трябва да е изработен венец, а над него – монограм „Ф./М.“ от злато, като всичко това е на стойност 4500 лв., които са прехвърлени от запасния фонд²³.

Парите, отпускани за посрещане на високите гости, за почистване на града след това, за непредвидени разходи, свързани с посрещането им, изчерпват запасния фонд, предвиден за такива цели, поради което на 30 юли градският съвет решава необходимите средства до края на годината да се вземат от направените икономии²⁴.

До края на 1893 г. за посрещане на княза и княгинята градските съветници отделят още 1 530 лв., с които да се направи триумфална арка в началото на ул. „Фердинандова“²⁵.

Междувременно на 14 ноември 1893 г. в София е донесено тялото на починалия бивш български княз Александър I Батенберг и съветниците Димитър Йорданов и Яни Гинели са командировани да поднесат венец на гроба му²⁶.

В края на 1895 г. княз Фердинанд отново посещава Бургас²⁷, безспорно показвайки своите предпочитания към морския град, където по това време започва изграждането на първото, модерно за времето си пристанище в България.

На 27 януари 1896 г. на извънредна сесия на съвета е избрана тричленна делегация, в състав кметът Д. Бракалов и съветниците А. Дионисиадис и Г. Турлаков, която трябва да замине за София, за да присъства на миропомазването на престолонаследника Борис в лоното на православната църква²⁸.

През следващите години Бургаският градски съвет не пропуска да отбележи с тържества годишнините от рождението на княза и на престолонаследника, както и именните им дни. В такива дни, по заповед на кмета, градът трябва да е почистен добре, жителите трябва да украсяват домовете и заведенията си с „народни знамена“, дюкяните, продаващи алкохол, да бъдат затворени през целия ден, а вечер всичко да е осветено²⁹. По-късно започват да се отбелязват тържествено и годишнините от възкачването на княз Фердинанд на българския престол³⁰ и дори има случаи, когато служители на общинското управление са наказвани, защото отсъстват от молебена³¹.

През ноември 1898 г. князът отново пристига в Бургас, този път с първия български военен кораб и по този повод кметът отново се обръща с искане за „бляскаво посрещане“ на Височеството към градския съвет, който в случая отпуска за това сума от 700 лв.³²

В началото на февруари 1899 г. е обявен траурен ден по повод смъртта на българската княгиня Мария Луиза и за нейното погребение в София е изпратена делегация на Бургаската община³³.

На 15 ноември 1900 г. са отпразнувани 15 години от победата над сръбската армия в Сръбско-българската война, като в 10 ч. сутринта са отслужени панихида и молебен и е проведен парад на площада пред строящата се черква „Св. св. Кирил и Методий“ „за падналите войници, за славата на българското оръжие“. По заповед на кмета всички заведения са окичени със знамена и са затворени до приключване на панихидата, молебена и парада³⁴.

На 30 юни 1901 г. на посещение в Бургас пристига руският престолонаследник княз Александър Михайлович, а в Държавен архив – Бургас се съхранява програмата за тържественото му посрещане³⁵. Няколко дни по-късно кметът на град Санкт Петербург изпраща телеграма до кмета и гражданите на Бургас, с която благодари за оказаното гостоприемство и топлото посрещане на руския престолонаследник³⁶, а на 16 юли благодарствена телеграма е получена и от кмета на град Москва³⁷.

Освен годишнини, свързани с княза и престолонаследника, градският съвет отбелязва тържествено и годишнините, свързани с важни събития от историята на България. Освобождението на страната всяка година се отбелязва с молебен с участието на бургаските граждани и войниците от 24-ти пехотен полк³⁸.

На 20 април 1901 г. се навършват 25 години от Средногорското (Априлско – б. а.) въстание, поради което също е организирано честване. В столицата е положен основният камък на паметника на цар Александър II, открита е всенародна подписка в негова полза. В Бургас гражданите се включват в тържествата по специално изработена програма, като всички сгради по улиците „Александровска“, „Св. св. Кирил и Методий“ и „Дълга“ (дн. „Славянска“ – б. а.) са украсени с трикоълорни знамена, „не по-малки от 1 метър“, а заведенията са затворени до приключване на тържествата³⁹.

На 18 април 1902 г. на редовно заседание на градския съвет е взето решение за отпразнуване на 25-годишния юбилей на българския екзарх Йосиф I. Кметът Богоев е командирован в Цариград за участие в тържеството, което ще се проведе на 23 април, а на същия ден и в Бургас тържествено е отбелязана 25 години служба на народа на екзарх Йосиф I и на негово име е наречена една от най-представителните улици в града – „Крайморска“, дн. „Филип Кутев“⁴⁰.

През същата година се навършват и 25 години от обявяването на Руско-турската война и Славянското благотворително общество в Русия решава този ден да се отбележи на 17 април – денят, на който е роден покойният цар Александър II. По решение на Бургаския градски съвет кметът Богоев издава заповед да се отслужи тържествен молебен в българската черква и изпраща поздравителна телеграма до граф Игнатиев. Текстът гласи: „Санкт Петербург, Графу Игнатию, Председателю Славянского Благотворительного общества. Вспоминая славные дни объявления освободительной войны 25 лет тому назад и чествуя память незабвенного Царя Освободителя Бургаские граждане мысленно присоединяются к празднующим братьям русским и покорно просят Вас быть перед Его Императорским Величеством Всероссийским Императором и русским народом выразителем их чувств признательности и вечной благодарности за дарованную им свободу, добытую столькими неопценимыми жертвами, понести каковы был в состоянии только русский Цар славного русского народа. Городской голова Богоев.“⁴¹

Във връзка с годишнини от различни събития през същата година са създадени няколко инициативни комитета в страната, на които и Бургаската община помага с различни суми:

- на комитет „20 април“, който събира средства за създаване на Музей на българското възраждане, са отпуснати 50 лв.;

- на комитет „Цар Освободител“, който събира средства за паметник на цар Александър II в София, са отпуснати 2500 лв.;

- на комитет за изграждане паметник на връх Бузлуджа на падналите герои за свободата на отечеството Стефан Караджа, Хаджи Димитър и техните другари, са отпуснати 100 лв.⁴²

За отбелязване на 25-годишнината от боевете на Шипка през Бургас в България пристигат гости от Русия. През юли 1902 г. скулпторът Борис Шапид от София прави предложение на Бургаската управа да им изработи табла за посрещане на гостите, която да е от сребро, украсена със старобългарски орнаменти и релефни надписи, като предлага два варианта – за 250 лв. и за 350 лв. Съветът приема предложението и решава таблата да е с размери 25 см/25 см на стойност 250 лв.⁴³

Освещаването на храм-паметника на връх Шипка е предвидено за 15 септември, руските гости пристигат на бургаското пристанище два дни по-рано и по този повод кметът издава следната заповед:

1. Бургаските граждани да се проявят като добри „гостоприемци“;

2. Всички притежатели на къщи, магазини и други заведения покрай пристанищния площад да ги приведат в приличен вид;

3. Жителите от улиците „Йосиф I“, „Граф Игнатиев“, „Булевардна“ и „Цар Александър“ също да приведат в приличен вид къщите си;

4. Всички сгради да бъдат украсени с български и руски знамена, дълги по 2 м;

5. В деня на пристигането гражданите да се явят на пристанището в празнично облекло⁴⁴.

За тържествата през Бургас минава и Великият княз Николай Николаевич. Общо за посрещане на руските гости, за таблата за хляба и солта, за угощение за „долните чинове“ и др. от градската каса са отпуснати и похарчени 1 610,97 лв.⁴⁵

През 1903 г. в Бургас са организирани тържествено честване на 25-годишнина от Освобождението на града и освещаване и откриване на новопостроеното модерно пристанище⁴⁶. То се състои на 18 май и преминава по следната програма: в 9 ч. сутринта княз Фердинанд I се качва на кораба „Надежда“ в залива Порос (при дн. кв. „Крайморие“), а придружаващите ги съдове отдават салюти, след което той влиза в пристанището и е посрещнат от Димитър Попов, министър на МОСПС и официалните лица. Министърът държи реч, а князът обявява пристанището за открито и отново следват топовни гърмежи. След това корабът спира на кея, където чакат поканените по списък, одобрен от княза, лица. Списъкът включва членовете на дипломатическото и консулско тяло, министрите, председателя и заместник-председателя на Народното събрание, гражданската свита на княза, духовенството, представители на местните власти (от тях присъства единствено кметът) и почетна рота от 24-ти пехотен Черноморски полк⁴⁷. Отслужен е молебен, поставена е паметна плоча на вълнолома от княза и „приветствующите“ лица, а след това е даден банкет в градския павилион⁴⁸. Разходите, които прави градският съвет за тържествено украсяване на града, са в размер на 300 лв.⁴⁹

През 1905 г. бургаските съветници отпускат средства за комитетите „Христо Ботев“ – Козлодуйски бряг, „Васил Левски“ – Карлово и „20 април“; за подпомагане на строителството на паметника в Панагюрище и за пребиваване на трупата на Яни Драганов в Бургас⁵⁰.

По повод 1000 години от смъртта на княз Борис I Бургаската община организира през 1907 г. тържество, а делегация, включваща кмета Гр. Дяков и съветниците Ив. Цанков и П. Райчев, е изпратена в София на 30 август да присъства на тържественото откриване на паметника на Цар Освободител⁵¹.

През 1908 г. за отбелязване на 30 години от Шипченската епопея отново през Бургас минават руските представители и отново са посрещнати тържествено от местните управници и жителите на града⁵².

През февруари 1909 г. с отслужване на парастас, градският съвет отбелязва смъртта на Великия руски княз Владимир Александрович⁵³.

През април градският съвет купува един бюст на цар Александър II от дружество „Славянска беседа“ за 100 лв., но не са намерени данни къде е поставен⁵⁴. През същата година общината освобождава от такси представлени-ята, които се дават в Бургас от трупата на Народния театър и от дружество „Славянска беседа“⁵⁵.

През септември градският съвет тържествено отбелязва първата година от обявяването на Независимостта на България, а през октомври – пристига-нето на руския параход „Император Николай II“ и 100 години от рождението на У. Гладстон. В речта си в похвала на Гладстон кметът Ат. Славов заявява, че той „първ подава в Западна Европа, предимно в Англия, позива за робската участ на балканските народи и на България“⁵⁶. Пак през 1909 г. Бургаската об-щина обявява конкурс за изготвяне на проекти за построяване на театрален и читалищен салон в града⁵⁷.

През 1910 г. бургаските градски съветници отпускат средства в размер на 5000 лв. за изграждане на монумент в памет на Освобождението на Бургас от османско владичество⁵⁸.

От 1911 г. освен традиционните чествания на годишнините от Независи-мостта, Освобождението на България и Бургас, и рождените дни на цар Фер-динанд и княз Борис започва да се отбелязва тържествено и именният ден на царица Елеонора.

През 1912 г. освен тези празници са чествани и Празникът на розата и 25-годишнината от възшествието на Фердинанд I на българския престол⁵⁹.

С ежегодни тържества се отбелязва и 11 май – денят на светите братя Кирил и Методий. Това е най-таченият празник в Бургас и се възприема като празник на града, тъй като е най-старото национално събитие, което българ-ската общност организира и провежда още от 60-те години на XIX в. Ето защо и самите чествания винаги протичат много тържествено и с голямо присъст-вие на местните жители, ученици и военни, а понякога в тях участват и гости на града. През 1899 г. например за тържествата по този повод в Бургас прис-тигат учениците от Сливенската гимназия и градският съвет отпуска 400 лв. за изхранването им и за украса на училище „Княгиня Клементина“, което се намира срещу черквата „Св. св. Кирил и Методий“⁶⁰. През 1902 г. за отбеляз-ване на празника е издадена заповед „всички частни и обществени къщи и дюкяни да се почистят отпред и да се украсят с народни знамена, а вечерта да бъде осветено, особено улиците „Св. св. Кирил и Методий“, „Дълга“, „Йосиф I“, „Граф Игнатиев“, „Александър II“ („Александровска“) и „Фердинандова“⁶¹.

При отбелязването на празника на св. св. Кирил и Методий на 11 май всяка година излиза заповед за почистване на града и украсяването му със зеленина и знамена, като се задължава училищното настоятелство да включи активно и учениците в провеждането на тържествата⁶².

В края на XIX в. за истински културен живот в Бургас, в пълния сми-съл на думата, е невъзможно да се говори. Населението на града е малко на брой, а и то има други, много по-важни проблеми, свързани с неговото оце-

ляване и изхранване. Ето защо гражданите и гостите на града с удоволствие се включват в малкото тържества, които общината провежда при посещения на владетеля или други т.нар. „високи гости“, при отбелязване на национални празници, различни годишнини или други светски събития.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

- ¹ ДА – Бургас, Ф. 70К, оп.1, а.е. 385, л. 22.
- ² Пак там, оп. 1, а.е. 317, л. 66; ЧП 157, л. 1–8.
- ³ Пак там, оп. 1, а.е. 1, л.17.
- ⁴ Пак там, оп. 1, а.е. 1, л. 67.
- ⁵ Пак там, оп. 1, а.е.2, л.2.
- ⁶ Пак там, оп. 1, а.е. 3 л.1.
- ⁷ Пак там, оп. 1, а.е. 4, л. 81.
- ⁸ Пак там, оп. 1, а.е.4, л.1, 3, 77
- ⁹ Пак там, оп. 1, а.е. 5, л. 3.
- ¹⁰ Пак там, оп. 1, а.е. 5, л. 29–30.
- ¹¹ Пак там, оп. 1, а.е. 173, л. 5, 9.
- ¹² Пак там, оп. 1, а.е.4, л. 10.
- ¹³ Пак там, оп. 1, а.е. 5, л. 54.
- ¹⁴ Пак там, оп. 1, а.е. 4, л.23.
- ¹⁵ Пак там, оп. 1, а.е. 6, л. 43.
- ¹⁶ Пак там, оп. 1, а.е. 6, л. 63.
- ¹⁷ ЦДА, Ф. 3К, оп.17, а.е.1, л.80
- ¹⁸ ДА – Бургас, Ф. 70К, оп. 1, а.е. 6, л. 68.
- ¹⁹ Пак там, оп. 1, а.е. 6, л. 99.
- ²⁰ Пак там, оп. 1, а.е. 7, л. 9.
- ²¹ Пак там, оп. 1, а.е. 8, л. 85–86.
- ²² Пак там, оп. 1, а.е.10, л.34, 44, 46.
- ²³ Пак там, оп. 1, а.е.10, л. 59–60.
- ²⁴ Пак там, оп. 1, а.е.10, л. 77.
- ²⁵ Пак там, оп. 1, а.е. 10, л. 76.
- ²⁶ Пак там, оп. 1, а.е. 10, л. 96.
- ²⁷ Пак там, оп. 1, а.е. 11, л. 58.
- ²⁸ Пак там, оп. 1, а.е.11, л. 77.
- ²⁹ Пак там, оп. 1, а.е. 84, л.16; а.е. 85, л. 5–6; 20; а. е. 87, л.11, 70, а.е. 89, л.8, 24–25; а.е. 90, л. 85, 134–135; а.е. 15, л. 19; а.е. 91, л.17, 46, 51; а.е. 100, л. 80; а.е. 106, л. 5, 14.
- ³⁰ Пак там, оп. 1, а.е. а.е. 19, л. 131; а.е. 101, л. 72; а.е. 104, л. 47–48.
- ³¹ Пак там, оп. 1, а.е. 85, л. 90.
- ³² Пак там, оп. 1, а.е. 14, л. 75.
- ³³ Пак там, оп. 1, а.е. 14, л. 90; а.е.86, л.39.
- ³⁴ Пак там, оп. 1, а.е.88, л. 4–5.
- ³⁵ Пак там, оп. 1, а.е. 126, л. 81.
- ³⁶ Пак там, оп. 1, а.е. 126, л. 103.

- ³⁷ Пак там, оп. 1, а.е. 126, л. 125.
- ³⁸ Пак там, оп. 1, а.е. 87, л. 11; а.е. 91, л. 20; а.е. 20, л. 62; а.е. 97, л. 27; а.е. 106, л. 20.
- ³⁹ Пак там, оп. 1, а.е.89, л. 103–104.
- ⁴⁰ Пак там, оп. 1, а.е. 90, л. 76; а.е. 15, л. 43–47.
- ⁴¹ Пак там, оп. 1, а.е. 15, л. 43.
- ⁴² Пак там, оп. 1, а.е.15, л. 72.
- ⁴³ Пак там, оп. 1, а.е. 15, л. 91.
- ⁴⁴ Пак там, оп. 1, а.е.90, л. 153–154
- ⁴⁵ Пак там, оп. 1, а.е.15, л. 106.
- ⁴⁶ Пак там, оп.1, а.е.91, л. 20, 51.
- ⁴⁷ ДА-Бургас, Ф. 33К, оп. 1, а. е.1.
- ⁴⁸ ЦДА, Ф. 3К, оп. 8, а. е. 504, л. 1-4, 6, 10–11.
- ⁴⁹ ДА – Бургас, Ф. 70К, оп. 1, а. е. 16, л. 41.
- ⁵⁰ Пак там, оп.1, а.е. 18, л. 53, 177.
- ⁵¹ Пак там, оп. 1, а.е. 19, л. 87, 143.
- ⁵² Пак там, оп. 1, а.е. 20, л. 116.
- ⁵³ Пак там, оп. 1, а.е. 22, л. 50.
- ⁵⁴ Пак там, оп. 1, а.е. 22, л. 102.
- ⁵⁵ Пак там, оп. 1, а.е.23, л. 28
- ⁵⁶ Пак там оп. 1, а.е. 23, л. 47, 111–112; а.е.101, л.72; а.е.102, л.33; а.е.103, л.16, 20.
- ⁵⁷ Пак там, оп.1, а.е.22, л.65.
- ⁵⁸ Пак там, оп. 1, а. е. 25, л. 91.
- ⁵⁹ Пак там, оп.1, а.е.106, л.5, 8, 11, 14, 20, 79, 190; а.е.107, л.4, 11, 24, 28, 130, 173–174.
- ⁶⁰ Пак там, оп. 1, а.е. 14, л. 97-98.
- ⁶¹ Пак там, оп. 1, а.е. 90, л. 81.
- ⁶² Пак там, оп. 1, а.е. 19, л. 92; а.е. 20, л. 92; а.е. 106, л. 78-79; а.е. 107, л. 99.